

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ**  
до практичних занять та самостійної роботи  
з навчальної дисципліни

**«ДЕРЖАВНА ВЛАДА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО»**

*(для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності  
281 – Публічне управління та адміністрування)*

**Харків**  
**ХНУМГ ім. О. М. Бекетова**  
**2020**

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Державна влада та громадянське суспільство» (для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Т. В. Бельська. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 15 с.

Укладач д-р наук з держ. упр., доц. Т. В. Бельська

Рецензент

**С. О. Гайдученко**, доктор наук з державного управління, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування, протокол № 1 від 29.08.2019.*

## ЗМІСТ

Вступ.....	4
Змістовий модуль 1 Поняття і сутність державної влади та громадянського суспільства .....	4
Тема 1 Громадянське суспільство: сутність та функції .....	4
Тема 2 Теорія громадянського суспільства у світовій політичній думці.....	5
Тема 3 Функціональні моделі громадянського суспільства .....	6
Змістовий модуль 2 Взаємовідносини суспільства і влади .....	8
Тема 4 Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь ....	8
Тема 5 Громадянська культура.....	8
Тема 6 Політичні аспекти діяльності громадських організацій у демократичному суспільстві: теорія та практика .....	9
Тема 7 Типи лідерства .....	10
Список використаної літератури.....	13

## **ВСТУП**

Практичне заняття – це вид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно до сформульованих завдань.

При проведенні практичних занять здійснюється: закріплення лекційного матеріалу через опитування, тестування студентів, розв'язання практичних завдань.

Перед практичними заняттями студенти повинні за лекційним курсом повторити лекційний матеріал, звернутися до рекомендованої літератури.

Засвоєння студентами навчального матеріалу продовжується шляхом самостійної роботи. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Шляхом самостійної роботи продовжується засвоєння студентами навчального матеріалу, який був викладений на лекційних та практичних заняттях.

## **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1**

### **ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

#### **ТЕМА 1 ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ**

##### **Питання для обговорення**

1. Громадські організації та їх функції.
2. Основні підходи до визначення громадянського суспільства.
3. Інститути та функції громадянського суспільства.

### Завдання 1

На основі аналізу зарубіжних та вітчизняних статей та публікацій розкрити поняття «державна влада» та «громадянське суспільство».

Результати занести в таблицю 1.1.

Таблиця 1.1 – Поняття «лідерство» та «комунікації»

Поняття	Визначення	Автор
Державна влада	1.	
	2, 3, 4..	
Громадянське суспільство	1	
	2, 3, 4..	

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 16].

## ТЕМА 2 ТЕОРІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

### Питання для обговорення

1. Ідеї Античності про громадянськість та свободу.
2. Цінності громадянського суспільства в працях мислителів Середньовіччя та епохи Відродження.
3. Громадянське суспільство у політичних ідеологіях: лібералізм, соціал-демократія, комунікативні теорії.
4. Громадівський ідеал М. Драгоманова. І. Франко про самоорганізацію громад.
5. Б. Кістяківський: правова держава та громадянське суспільство.

### Завдання 1

Поясніть, що значить поняття «громадянське суспільство», у чому полягає його функціональне зобов'язання. Встановіть їх компетенції та повноваження, зробіть висновки.

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 13, 15].

## ТЕМА 3 ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

### Питання для обговорення

1. Функціональні моделі громадянського суспільства.
2. Особливості громадянських суспільств у США і в Європі.
3. Перехідні процеси та «Наздоганяюча модель» розвитку громадянського суспільства.

### Завдання 1

Встановіть, у чому полягає відмінності між різними моделями громадянського суспільства (виберіть дві, на вибір). Поясніть власну думку та заповніть таблицю 3.1.

Таблиця 3.1 – Відмінність різними моделями громадянського суспільства

№ з/п	Ознака	Органи місцевого самоврядування	
		M1	M2
1.	Спільні риси		
2.	Відмінності		
3.	Функції, що виконують		
4.	Приклад		

### ТЕСТИ

**1 Як називається система інститутів поза межами державних та комерційних, яка забезпечує самоорганізацію та розвиток населення:**

- а) громадянське суспільство;
- б) комунікативність;
- в) стратифікація;
- г) комунікація?

**2 Прикладом інституцій громадянського суспільства є:**

- а) бюджетна організація;
- б) прокуратура;
- в) міська рада;
- г) профспілка?

**3 Що відносять до атрибутів громадянського суспільства:**

- а) наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації;
- б) незахищеність прав конституцією та законами;
- в) залежність від держави;
- г) незорієнтованість на громадські інтереси та публічну політичну діяльність?

**4 Які функції виконує громадянське суспільство:**

- а) самоорганізація громадського механізму для виконання суспільних справ;
- б) підтримка владних структур;
- в) збільшення відчуженості індивідів;
- г) ослаблення демократичного ладу?

**5 Яке твердження, на вашу думку, правильне:**

- а) громадянське суспільство – частина демократичної держави;
- б) громадянське суспільство – суспільство, що об'єднує всіх громадян певної держави;
- в) громадянське суспільство – неполітична сфера, де людина виявляє свої спроможності і задовольняє свої інтереси незалежно від держави?

**6 Громадянське суспільство – це:**

- а) система пошуків і узгодження соціальних цілей і ідеалів;
- б) система взаємин людей із суспільством і владою;
- в) сфера реалізації потреб і інтересів індивідів.

**7 Які з перерахованих факторів негативно впливають на формування громадянського суспільства в Україні:**

- а) адміністративне регулювання економіки;
- б) соціальна активність громадян;
- в) соціальна поляризація суспільства;
- г) не сформованість середнього класу?

**8 Назвіть структурні елементи громадянського суспільства:**

- а) сім'я;
- б) суспільні, політичні організації і рухи;
- в) система незалежних судів;
- г) наукові, освітянські і творчі спілки;
- д) акціонерні, кооперативні і приватні економічні об'єднання.

**9 Що із перерахованого відноситься до умов, необхідних для функціонування громадянського суспільства:**

- а) наявність у членів суспільства власності;
- б) президентська форма правління;
- в) наявність середнього класу;
- г) розвиненість і розгалуженість демократії?

**10 Вкажіть характерні риси громадянського суспільства:**

- а) наявність плюралізму;
- б) контроль держави над усіма сторонами життя суспільства;

- в) здійснення широкого самоврядування в усіх сферах суспільного життя;
- г) дозволене усе, що не має відношення до політики;
- д) гарантія державою прав і свобод особистості.

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 16].

## **ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СУСПІЛЬСТВА І ВЛАДИ**

### **ТЕМА 4 ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ І ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ**

#### **Питання для обговорення**

1. Культурний, символічний та соціальний капітали.
2. Соціальний капітал: поняття та передумови створення.
3. Соціальний капітал та ефективність держави, прийняття рішень.
4. Структура соціального капіталу.

#### **Завдання 1**

Запропонуйте проект плану заходів з поліпшення мотивації представників громадянського суспільства

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 13, 15].

### **ТЕМА 5 ГРОМАДЯНСЬКА КУЛЬТУРА**

#### **Питання для обговорення**

1. Поняття і функції громадської думки.
2. Взаємодія громадської думки і влади.
3. Громадська думка як соціальний інститут.
4. Проблеми інституалізації громадської думки в Україні.

#### **Завдання 1**

Районна рада, через місяць після свого обрання на пленарному засіданні першої сесії висловила недовіру голові районної державної адміністрації. За таке рішення проголосувало понад 2/3 складу районної ради. Прийняте рішення було надіслане Президенту України.

Яке рішення має бути прийняте Президентом України? Обґрунтуйте. (Запитання сформоване на основі реальних подій 2006 року).

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 13, 15].



## **ТЕМА 6 ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

### **ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ**

1. Відмінність статусу та функцій політичних партій та громадських організацій у суспільстві.
2. Громадянське суспільство як мережа громадських організацій.
3. Функції громадських організацій.
4. Види громадських організацій.
5. Юридичний статус громадських організацій.

### **Завдання 1**

Студенти діляться на 3 групи і кожна отримує 1 кольорове коло, яке означає один з секторів: владу, бізнес або НУО. Завдання кожної групи: написати які цей сектор має цілі? функції? структуру? які організації його представляють? Презентувати в групі.

2 етап: зіставити кола та обговорити ті місця де вони накладаються чи перетинаються. Обговорити, чи правильно це? Чи повинні сектори бути чітко відокремленими? Привести приклади організацій, обговорити, до якого сектору вони відносяться: наприклад, представники влади, які теж засновують свої НУО, або спілки підприємців, які відстоюють права бізнесу.

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 13, 15].

## **ТЕМА 7 ТИПИ ЛІДЕРСТВА**

### **Питання для обговорення**

1. Лідерство: сутність та організаційне значення
2. Стиль ефективного керівництва

### **Завдання 1**

Визначте, які в Україні проведені реформи, що впливають на зміну структури управління за останнє десятиріччя. Які структури влади найбільше піддалась реформуванню? Зробіть відповідні висновки.

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 16].

## ТЕСТИ

### ***1 Ланки управління – це:***

- а) організаційно відособлені структурні підрозділи, кожний з яких виконує визначену сукупність завдань згідно з вимогами функціонального поділу праці та її кооперації при опрацюванні, прийнятті та реалізації рішень;
- б) сукупність управлінських ланок, які перебувають на відповідному ієрархічному рівні управління і відображають послідовність їх підрозділів знизу доверху;
- в) кількість і склад ланок та ступенів управління, їх підлеглисть і взаємозв'язок;
- г) сукупність прийомів та методів раціонального поєднання елементів та ланок, що здійснюють адміністративні функції, створюючи тим самими адміністративно-операційну систему.

### ***2 Лідерство – це:***

- а) здатність впливати на менеджерів підрозділів і на окремих працівників;
- б) здатність впливати на окремих людей, на їх групи і досягати певних цілей;
- в) здатність впливати на колективи і досягати певних цілей;
- г) здатність впливати на окремі групи людей.

### ***3 Для якого рівня морального розвитку особистості основою є особисте визнання моральних принципів:***

- а) доконвенційний;
- б) конвенційний;
- в) постконвенційний;
- г) немає правильної відповіді?

### ***4 Що з перерахованого відноситься до умов морального вибору:***

- а) набір суб'єктивних можливостей вчинку та об'єктивна можливість обирати;
- б) набір об'єктивних можливостей вчинку та суб'єктивна можливість обирати;
- в) набір суб'єктивних можливостей вчинку та суб'єктивна можливість обирати;
- г) набір об'єктивних можливостей вчинку та об'єктивна можливість обирати?

### ***5 Обумовленість морального вибору лише зовнішніми обставинами називають:***

- а) моральним волюнтаризмом;
- б) моральним консерватизмом;
- в) моральним абстракціонізмом;
- г) моральним фаталізмом.

**6 Обумовленість морального вибору лише волею людини називають:**

- а) моральним волюнтаризмом;
- б) моральним консерватизмом;
- в) моральним абстракціонізмом;
- г) моральним фаталізмом.

**7 Вибір між великим і малим злом називають:**

- а) протиріччям;
- б) моральним конфліктом;
- в) моральним фаталізмом;
- г) моральним волюнтаризмом.

**8 Характер, особливості, стиль функціонування організації, які виявляються в поведінці і реакціях особистостей та соціальних груп її працівників, в їх судженнях, відносинах, у способах вирішення проблем організації праці і виробництва, в обладнанні і внутрішній естетиці, використаній техніці й технології тощо називаються:**

- а) культурою поведінки;
- б) організаційною етикою;
- в) культурою організації;
- г) культурою взаємовідносин.

**9 Що з перерахованого не відноситься до заходів для забезпечення ділових етичних відносин:**

- а) впровадження етичних норм;
- б) організація навчання етиці ділового спілкування всього персоналу;
- в) вивчення морального клімату в колективі і взаємовідносин між керівниками та підлеглими;
- г) будь-які методи покарання за неетичні відносини?

**10 Через які категорії найбільш цілісно виражається суспільна оцінка професійної діяльності державних службовців:**

- а) через категорії іміджу, престижу, авторитету, репутації;
- б) через категорії іміджу, справедливості, авторитету, репутації;
- в) через категорії іміджу, престижу, авторитету, моралі;
- г) через категорії етики, престижу, авторитету, репутації?

**11 Метою етичних кодексів поведінки публічних службовців є:**

- а) права, обов'язки, принципи, основні якості публічних службовців;
- б) полегшення ділового спілкування на різних рівнях влади;
- в) створення психологічно прийнятної конструктивної атмосфери під час розробки, вироблення та прийняття державно-управлінських рішень;

г) встановлення для всіх публічних службовців уніфікованих правил службової поведінки.

***12 Мотивація – це:***

- 1) система засобів перманентного спонукання персоналу до необхідної результативності праці;
- 2) система управління з боку керівництва за ціллю досягнення необхідної результативності праці;
- 3) політика так званого «батога та пряника» у впливі на персонал;
- 4) система постійної підтримки готовності персоналу до необхідної результативності праці.

**Література:** [2, 3, 8, 9, 10, 11, 133, 13, 16, 16].

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бельська Т. В. Глобальне громадянське суспільство : сутність, генеза та вплив на державну політику України / Т. В. Бельська. – Київ : ВАДНДУ. – 300 с.
2. Гінкул А. Як створити життєздатну агенцію місцевого розвитку. Практичний посібник для українських міст та районів [Електронний ресурс] / А. Гінкул, М. Саїт-Аметов, В. Кашевський. – Режим доступу : <http://arr.kherson.ua/wp-content/uploads/jak-stvoriti-zhittyezdatnu-agenciju-miscevogo-rozvitku.pdf>
3. Гінкул А. Агенції регіонального розвитку – ключовий елемент розвитку областей в Україні [Електронний ресурс] / А. Гінкул. – Режим доступу : <http://www.region.net.ua/blank-12>
4. Державна політика і демократичне урядування : становлення та взаємовплив : підручник / авт. кол. : Е. А. Афонін, Т. В. Бельська, Я. В. Бережний та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички, В. А. Шахова. – Київ : К.І.С., 2016. – 264 с.
5. Дегтяр А. О. Прийняття державно-управлінських рішень у соціальній сфері : [монографія] / О. А. Дегтяр. – Харків : САМ, 2014.
6. Дегтяр А. О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю : теорія та практика державного управління : монографія / А. О. Дегтяр, А. В. Халецький, С. В. Белай. – Донецьк : Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. – 438 с.
7. Дегтяр О. А. Керівник адміністративної служби та техніка адміністративної діяльності» : конспект лекцій для студентів усіх форм навчання за спеціальністю 281– Публічне управління та адміністрування / О. А. Дегтяр ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 241 с.
8. Економічний розвиток території : агенції місцевого розвитку [Електронний ресурс] / авт. кол. : В. Воробей, К. Кравчук, Л. Мочарська, Л. Музиченко, Н. Цюра. – Режим : доступу : [http://www.ppv.net.ua/uploads/work\\_attachments/Local\\_Economic\\_Development\\_Toolkit\\_UA.pdf](http://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Toolkit_UA.pdf)
9. Інструменти економічного розвитку територій / авт. кол.: В. Воробей, К. Кравчук, В. Крижанівський, Ю. Поліковська. – Режим доступу : [http://ppv.net.ua/uploads/work\\_attachments/Local\\_Economic\\_Development\\_Agencies\\_\\_UA\\_.pdf](http://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Agencies__UA_.pdf)

10. Інституції місцевого розвитку: концепція, особливості, діяльність [Електронний ресурс] / Центр громадської експертизи. – Режим доступу : <http://www.region.net.ua/blank-12>
11. Посібник з організації та діяльності агенцій регіонального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://regionet.org.ua/files/RDA\\_operational\\_manual\\_SSRD\\_2011\\_ua.pdf](http://regionet.org.ua/files/RDA_operational_manual_SSRD_2011_ua.pdf)
12. Про громадські об'єднання [Електронний ресурс] : Закон України № 4572-VI від 22.03.2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
13. Про затвердження типового положення про агенцію регіонального розвитку [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 258 від 11 лютого 2016 р. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248941325>
14. Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 440 від 13 липня 2016 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-п>.
15. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>
16. Створення інституцій місцевого економічного розвитку громад : он-лайн курс [Електронний ресурс] / Платформа PROMRTHEUS. – Режим доступу : [https://edx.prometheus.org.ua/courses/course-v1:AMU+INST101+2017\\_T4/course/](https://edx.prometheus.org.ua/courses/course-v1:AMU+INST101+2017_T4/course/)
17. Соціальний менеджмент і залучення зацікавлених сторін: он-лайн курс [Електронний ресурс] / Платформа PROMRTHEUS. – Режим доступу : [https://edx.prometheus.org.ua/courses/coursev1:IRF+SOCMANAGE101+2018\\_T2/course/](https://edx.prometheus.org.ua/courses/coursev1:IRF+SOCMANAGE101+2018_T2/course/)

*Виробничо-практичне видання*

Методичні рекомендації  
до практичних занять та самостійної роботи  
з навчальної дисципліни

**«ДЕРЖАВНА ВЛАДА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО»**

*(для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності  
281 – Публічне управління та адміністрування)*

Укладач **БЄЛЬСЬКА** Тетяна Валентинівна

Відповідальний за випуск *М. К. Гнатенко*

*За авторською редакцією*

Комп'ютерне верстання *Т. В. Бельська*

План 2019, поз. 456 М.

---

Підп. до друку 28.12.2019.    Формат 60 × 84/16.  
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,0.  
Тираж 50 пр. Зам. №    .

Видавець і виготовлювач:  
Харківський національний університет  
міського господарства імені О. М. Бекетова,  
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.  
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:  
ДК № 5328 від 11.04.2017.